

Neodčarovaná krajina

„With regard to the issue of content, the optical suggestions of the spatial relationships brings within the realm of discourse a participation in the critical dialogue of the 90s.“

The Instant Art Critique Phrase Generator

Kvality objavujúce sa v dielach nezámerné, ktorých dôležitosť je ignorovaná zo strany tvorcov, môžu byť predmetom skúmania lokálnych fenoménov a kontextov, v ktorých sa nachádzajú. Reprezentujú tiež zodpovednosť týchto tvorcov a postoj voči spoločnosti rovnako ako stav spoločnosti ako takej. Do akej miery je divák poučeným, vzdelaným, hrá veľkú rolu. Nie každý má však ale rovnaké podmienky a možnosti ísť študovať a vzdelávať sa, nie každý má čas na to riešiť niečo iné ako svoj režim. Do akej miery sa diela snažia o to, aby sa úroveň kultúry zvyšovala, je druhá vec, a či chcú alebo nie, reprezentujú ju.

„Bol som na Kiosku“ by po Kiosku mohla byť aj dlhšia správa o tom, že bol na Kiosku.

*Keď túto vetu vyslovil,
sám seba ňou pochválil,
vzniesol sa do výšin,
vyfučal ako balón.*

Diváci sú postavení do pozície prijímateľov toho, čo sa označí ako súčasné. Pomerne veľkú časť návštevníkov je možné označiť za spolupáchatelov, a o to viac náročnejšie výzvy by som čakal zo strany inscenátorov. Nie preto, že by „široká“ verejnosť nemala potenciál také diela pochopiť, ale práve naopak, aby neboli konfrontovaní s tým, že ich niekto podceňuje. Nakoniec tie „najúspešnejšie diela“ sú opäť tie, ktoré idú na istotu v nenápadnej konvencii.

Dielo by nemalo vznikáť v prvom rade pre diváka, ale samé pre seba – tak, aby nakoniec ten/tá divák/diváčka mohli zaujať pozíciu. Spisovateľ nachádza hlas, vďaka ktorému ho bude niekto čítať ešte po sto rokoch, iba tak, že prehľbuje svoju vlastnú situáciu, a diela, ktoré najrýchlejšie zastarávajú, sú často tie, ktoré chcel ich autor až príliš urobiť „večnými“. Čo je pomerne modernistický pohľad, ale v niekoľkých prípadoch som si musel túto snahu o „zdieľanie“ vlastného prežitku na javisku – nazvem to pozitívne – takto okrášlene vysvetliť. Prehľbovanie vlastnej pozície by nemuselo byť len prehľbovaním vedúcim k veľkolepej skromnosti, či tvorbe autobiografickej fabulácie do červenej knižnice. Možno práve preto si z festivalu odnášam veľmi málo.

Držať nízku laťku z pozície inscenátora, s pocitom sebavedomia a nadhľadu alebo pocitovým automatizmom „mimo konvencie“, či už nevedome, môže viesť k postupnému úpadku kritického myslenia. Servírovať jednoduchú a efemérnu zážitkovosť v intenciách výplne voľného času – podceňovania náročnosti diváka - vo formách, ktoré môžu byť pre mnohých omylom abstraktné, do-seba-uzavreté, plocho apropriované, ľahšie uchopiteľné – teda aj ľahšie hodnotiteľné, neumožňujúce tak korektnú kritiku. To vidím ako problematické, niekedy až urážajúce.

O to viac bol pre mňa prekvapujúci moment ocitnutia sa aj v pozícii diváka, ktorého akýsi guru v koženkových kraťasoch z H&M secondhandu, nepoučene tlačí k návratu k prírode (k akej?!) a vyzýva k nepremýšľaniu a nekritickosti k ich výtvoru, ktorý bol pomerne manipulatívnou erekciovou. Chýbal v tom len kolujúci tanier na kostolné „dobrovoľné“ príspevky. Ten bol nahradený horoskopmi. Asi už aj sem pomaly prichádza jemný závan parfumu zo zdochliny *spirituálneho obratu*. Ako keby to práve nebol spoločenský problém rastúci pod značkou totality. Aký to paradox?

Neviem, či by som mal byť ako divák umeleckého diela presvedčaný, že to, čo autor/autorka robí, čomu verí, je práve to, ako by to malo objektívne byť. Ako keby práve tu mal niekto recept na to, ako sa cítiť, mať rád, počúvať. A keď potom v diskusii po predstaveniach možno potvrdiť, že dotyčný/dotyčná netuší ani o tých komponentoch, ktoré dielu pridávali aspoň ľahkú snahu o historické alebo konotačné odkazy či obsah, potom sa začínam len obzerať, či som bol jediný, kto túto vyprázdnenú situáciu registruje. Našťastie nie. Ale nanešťastie sa dá vždy odvolať na ontológiu...

Vidím túžbu po výsledku, to sa uprieť nedá. Ale tiež vidím akúsi neochotu absolvovať komplikovanú cestu k nemu, ktorá spočíva v utvrdenosti, že to, čo je produkované, je už z princípu kvalitné, pretože to v našej bubline nie je konfrontované a divák je postavený pred niečo „nové“, „tu neznáme“, „čomu sa treba otvoriť“. *Ďakujem...* Cítim z tvorcov a tvorkýň presvedčenia, že ich napriek tomu treba vypočuť a uveriť im, už len za to, že „to niečo“ vychádza z ich vnútra. Podomovým predavačom vysávačov na lietajúce koberce sa len ťažko prikyvuje. Pociť ľútosť by tiež nebol na mieste, pretože by znamenal povyšovanie sa.

Spotení a nezávislí

Dlho na tom pracovali, hľadali sa, myslia to úprimne, a „vôbec“ sa nejedná o šablónovú tvorbu... Aj toto stačí k „úspechu“ na malej scéne, keď to celé stojí za starú Belu z Twilightu. Stačí ísť na brigádu na Island alebo na výlet do Berlína a vrátiť sa sem ako osvietenstvo, ktoré sem prináša hlaholiku.

Jeden mój učiteľ je autorom obrazu, na ktorom je namaľované: „Nejhorší je, když to, co ti jde nejlip, je blbé!“. VS

Grantový slovník nám hovorí: cieľom je, zámerom je, cieľová skupina je, tak ako je predpísané. Treba sa jednoducho trafiť do toho, aby nebolo čo žiadateľke alebo žiadateľovi vytknúť. Napriek nevyhnutnému absolvovaniu týchto nutností, ktoré ideálne vedú k získaniu financií na uskutočnenie diela, si ale človek nemôže nevšimnúť, že tento slovník zostáva silne prítomným v dielach aj po tom, ako sa mohol nejaký čas vyvíjať von, začať žiť, trochu sa uvoľniť (alebo napnúť), ponoriť sa hlbšie do histórie i skúmania súčasnosti – vzdialiť sa od sebalásky (ktorá nás spája) a vlastného, romantizujúceho utrpenia v byrokracii. Ok, keď už sme sa teda naučili písať tie granty, vzdelajme sa aj v tých iných veciach, ktoré do nich píšeme. Trochu sa na seba začínajú tie výstupy podobať, ako v škole pri písomke, keď si učiteľ/ka odbehne. Ono to vo výsledku pri tej matematike ani nejde moc poznať. Pri ústnej odpovedi postupne epicky vyhorievame a ako romantický hrdinovia a hrdinky doby z takýchto vyhorení čerpáme ďalej inšpirácie.

Tento „nový“ dialekt prechádza i ďalej do kontaktu s divákmi, kritikmi, ale i do voľnej diskusie, akejsi obhajobe zo strany tvorcov a tvorkýň a postupne tak vytvára mienku o tom, že takto sa to má robiť, že to je ten spôsob a postupne zvyk, neskôr tradícia. Ako napríklad udržiavanie archetypu umelca, ktorí „tvorí hodnoty“ iba keď trpí, to je naozaj boj o sval menom srdce publika.

Aj takto som pochopil, prečo festival niesol podnázov Patológie.

Nakoniec, keď sme v tom väčšinou všetci spolu, je ťažšie sa na seba pozerať objektívnejšie. O to je potom ťažšie ubrániť sa realite príchodu bublinového úspechu. Na malej scéne nie je také ťažké uspieť v tom, čo si sama určí. Taká scéna zostáva i naďalej malou a môže sa stať, že si začne svoju malosť skalopevne strážiť.

„Všetko je subjektívne“ hodil fén do vane a dostal relatívne zabrat.

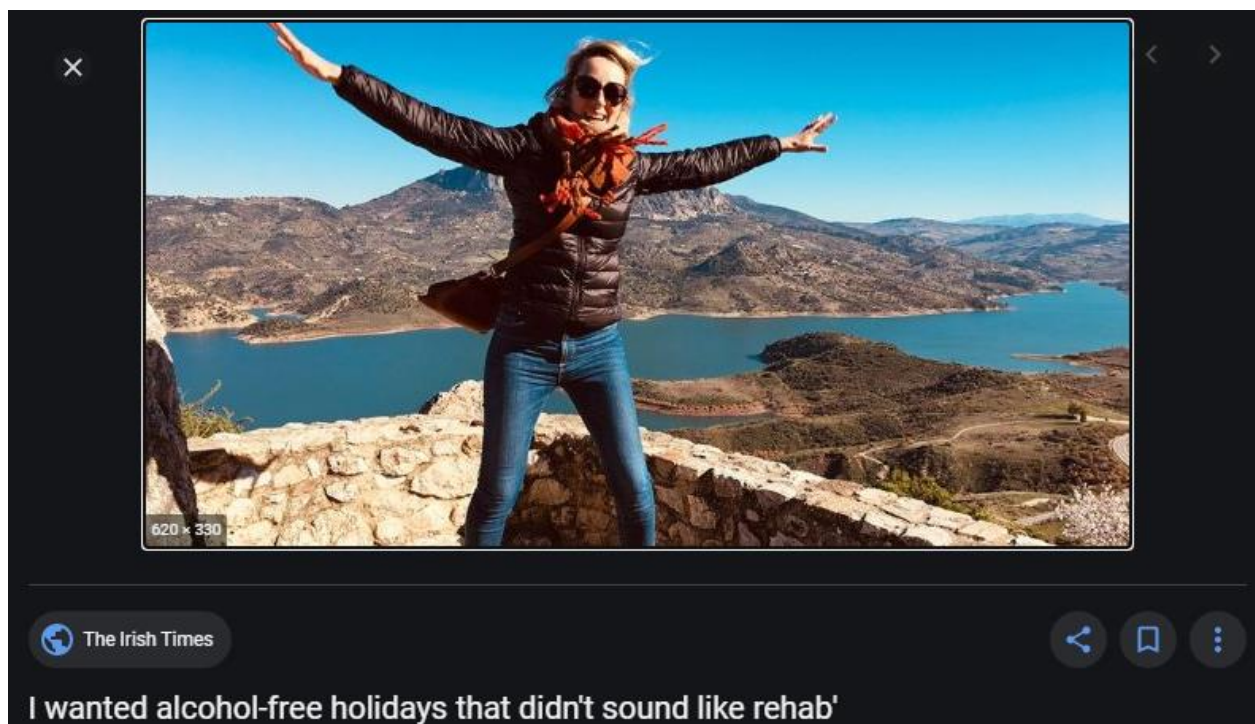
Je to moment, kedy sa dá pomerne zaujímavo pozorovať, s akým slovníkom, prehľadom a imagináciou autori/autorky pracujú a ďalej prezentujú dielo. Teda v akých vlastných obmedzeniach sa pohybuje premýšľanie o tvorbe samotného diela. V prípade kritiky je potom možné, že sa stretne s obhajobou na osobnej báze, alebo presvedčaním, že to bolo fakt veľa roboty, príklonom k stereotypom, či s pocitmi zadosťučinenia. On ten potlesk po zlom predstavení zo slušnosti naozaj motivuje... „Tu u nás to nikto nerobí, niekto to predsa robiť musí“ je pomerne už zaužívaná formula na viacerých frontoch, za ktorú sa dá veľmi rýchlo skryť aj veľmi zlý počin, s pocitom... vďaka? Ako by sme boli všetci grantovou komisiou. Prinajlepšom.

Človek má potom len pocit, že na tých rezidenciách a work-in-progressoch pred uvedením diela sa len utvrdzuje status samotného diela, v počte kreditov, ktoré so sebou ďalej nesie. Keď nie je nápad, nezachráni to ani významnejšia prizvaná etablovaná entita či záchranná vesta vo forme citátu od prepláchnutého filozofa v anotácii.

Aspoň takto dostávam väčšiu šancu sa sústrediť na light design, hudbu, scénografiu, tú doplňujúcu nutnosť. Ak ani to nefunguje, oceňujem iróniu relativity situácie, v ktorej sa dielo odohráva. Myslím tým situácie zo sveta, ktorý jedného dňa zachráni Ironman lusknutím prsta. To ale, bohužiaľ, nebolo v scenári a asi ani dôležitým predmetom diskusie (na pár výnimiek). Ak veľmi chceš, nájdeš tam aj tú iróniu, lebo predsa mozog musí nejak vyhodnotiť.

Som ale rád, že takýto festival na území bývalej časti habsburskej monarchie je, a ~~verím~~-myslím, že by ho malo byť oveľa viac. Scéna by sa rozšírila, čím by sa rozšíril aj diskurz okolo súčasného tanca, ktorý tu stále predstavuje niečo exotické.

Súčasný tanec môže byť aj iný ako tragický pohľad na skupinu ľudí, ktorí si riešia svoje osobné traumy, či ich práve len hľadajú a spracovania, ktoré mi nefungujú v roku 2020 už ani ako pozorovaniu hodná paródia. Schválne nepíšem o konkrétnych vystúpeniach. D'EPOG bol fajn. Nakoniec sa aj tá trochu lepšia vec môže zdať ako fantastická, keď je zasadená medzi rozporuplné udalosti bežného dňa. Obyčajné divadlo pre Limbovú bolo, samozrejme, fascinujúce. Prebralo pre mňa (myslím, že nie len pre mňa), určujúcu rolu a dalo festivalu tvár, niečo k neskoršej reflexii. Z tanečníkov a tanečničok sa konečne stáva to, čo po celý čas až doteraz bolo stratené, telo a myseľ, a zároveň telo slobodné i politicky angažované. Panoptikon, ktorý paradoxne dáva telu priestor. Dúfam, že sa nestane z neho iba ďalšia rýchla a funkčná spektakulárna reality show pre turné venované dočasným komunitám ako vzor pre ich budovanie.

...

S krátkym nahliadnutím organizátorov na zhmutie výberu do programu, o tom, ako vedeli čo vybrali – ma potešilo. Mal som pocit kritického vedomia, čo daný výber znamená. To sa moc často nedeje a som za to úprimne rád. Instantný koncept splnil instantný koncept.

Tomáš Moravanský

INSTITUT INSTITUT